81
Т 76
20074

А. Т. ТРОФИМОВ

БУКВАРЬ

339

ЧĂВАШСЕН ГОСУДАРСТВО
ИЗДАТЕЛЬСТВИ
ШУПАШКАР
1938

ПРОВЕРЕНО
1959

ВОЗВРАТИТЕ КНИГУ НЕ ПОЗЖЕ
обозначенного здесь срока

20074

ПРОВЕРЕНО 07

КНИГОХРАНИЛИЩЕ
49
Т-76

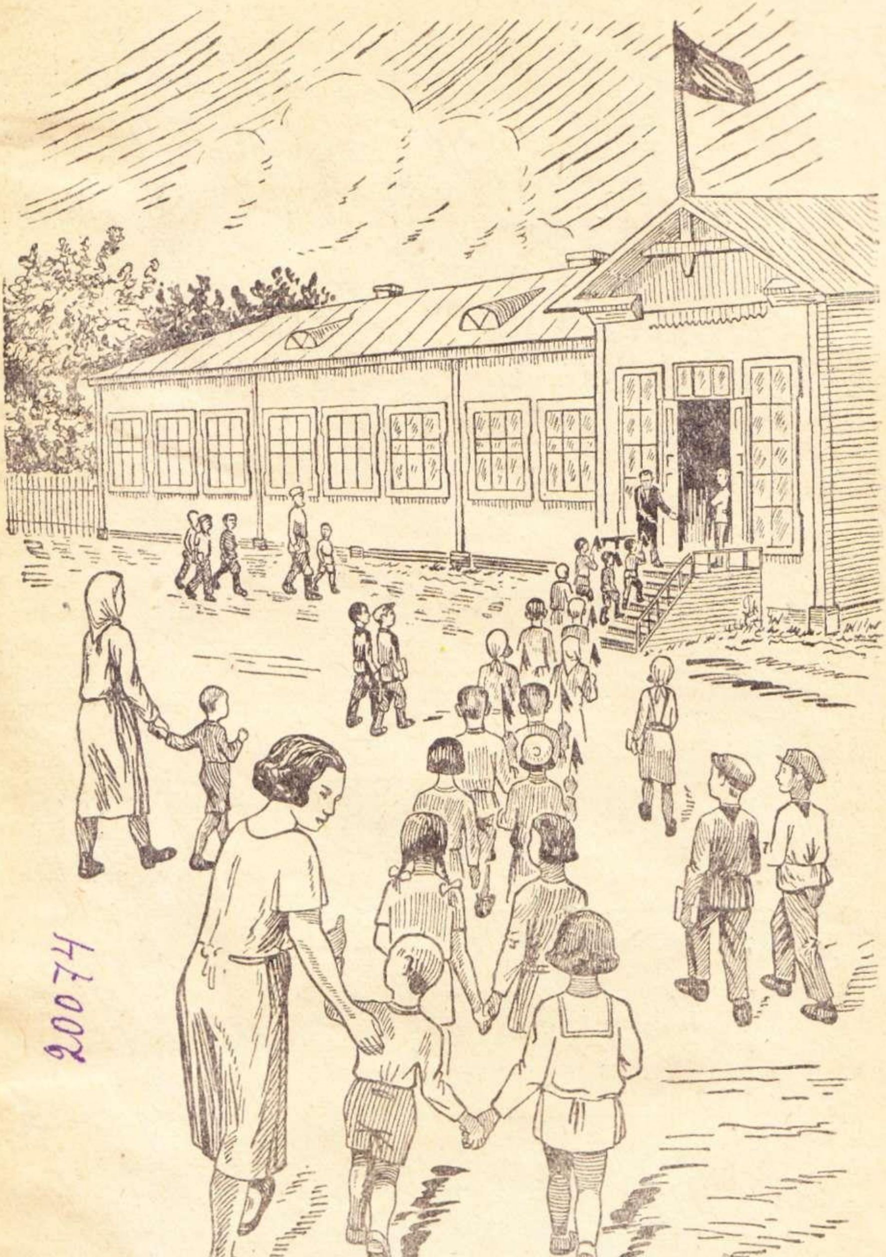

200774

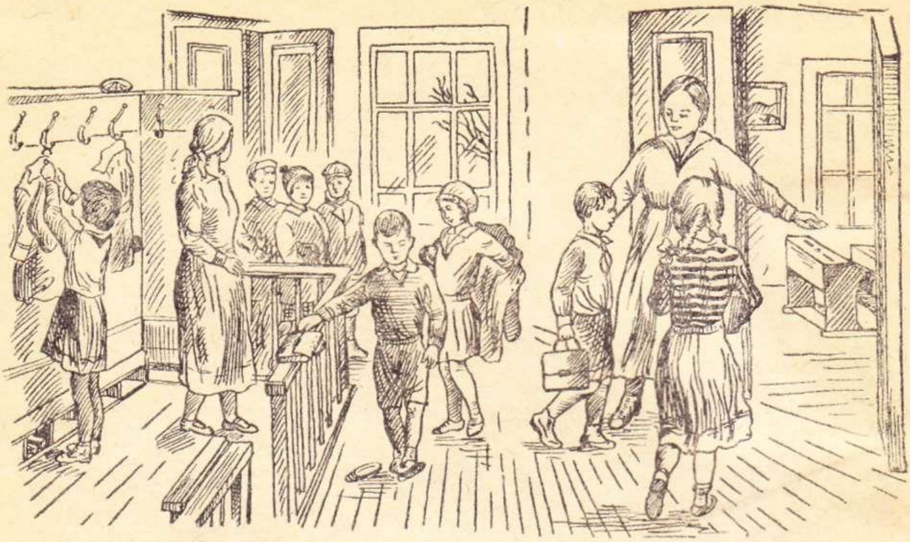

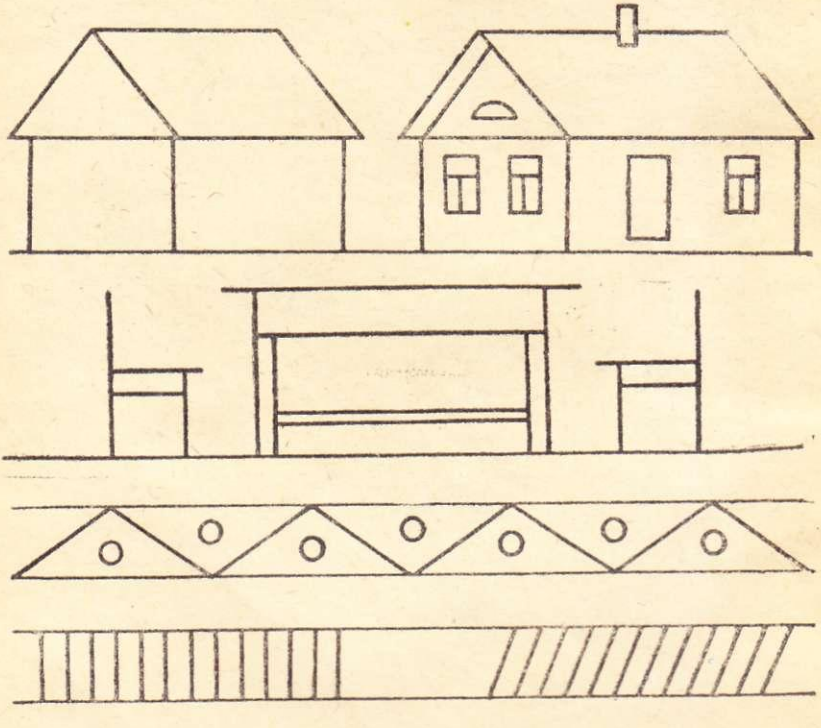

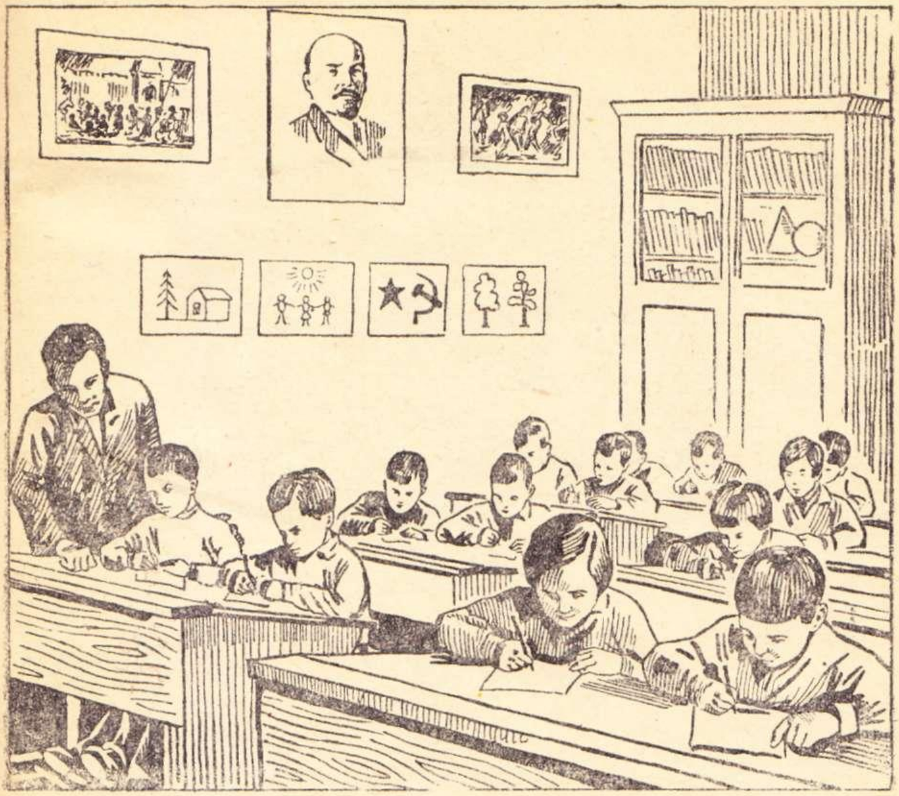

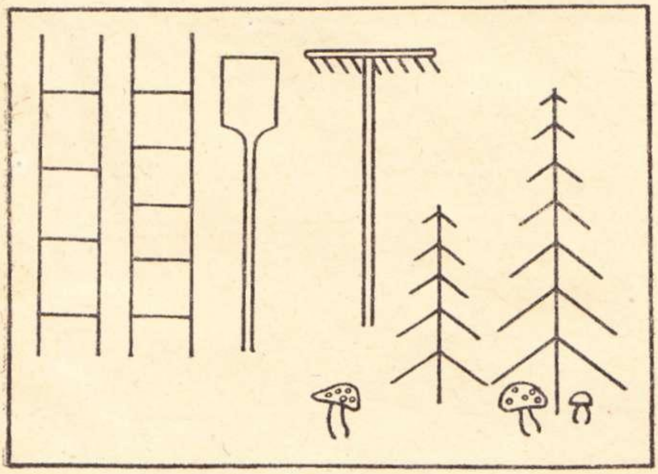

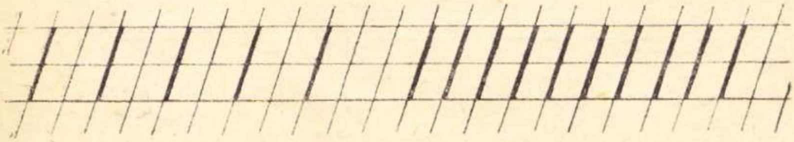

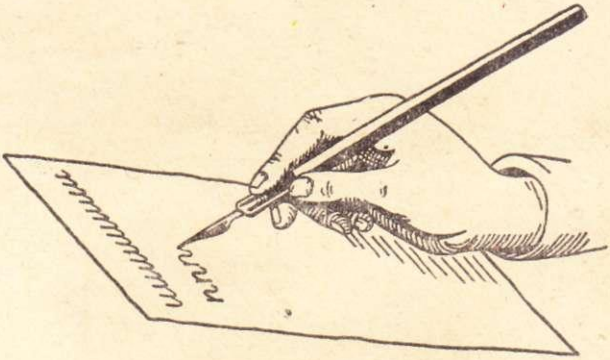

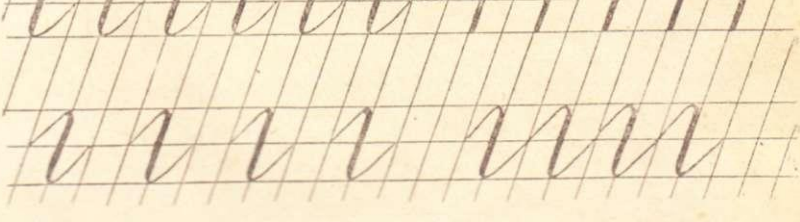

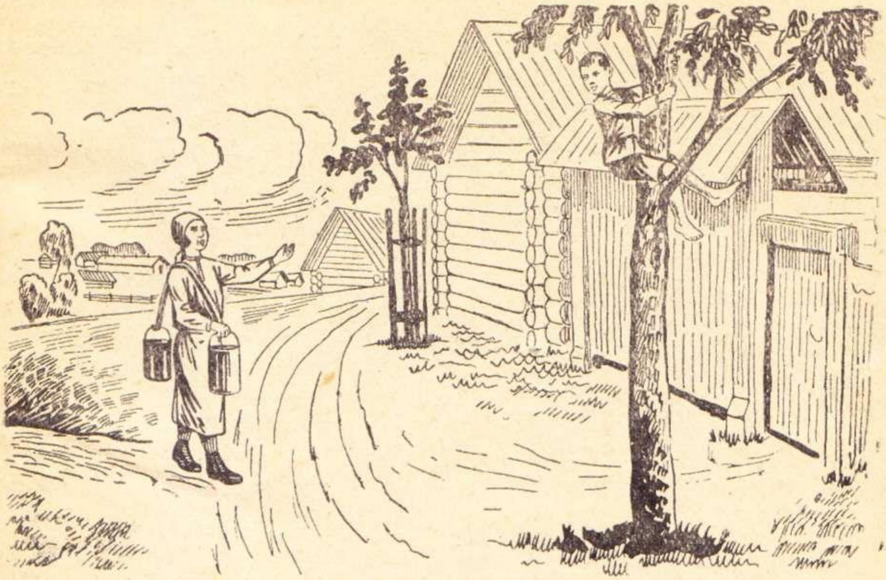

АН

А Н

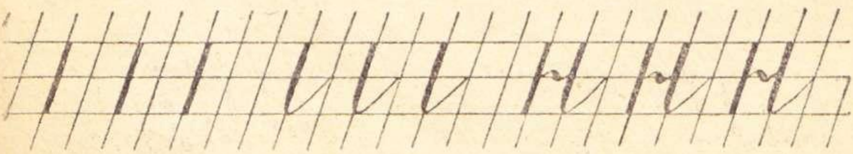

НА

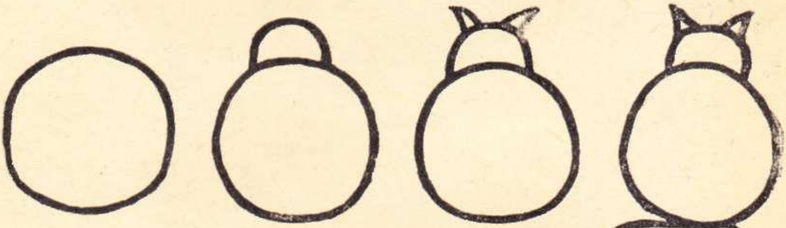

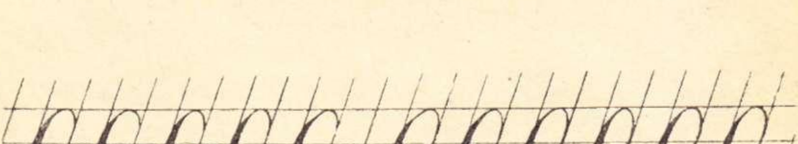

А а

ан

на

Ан—на

Анна

а *а*

с с с ı ı ı а а а

на на ан ан

У

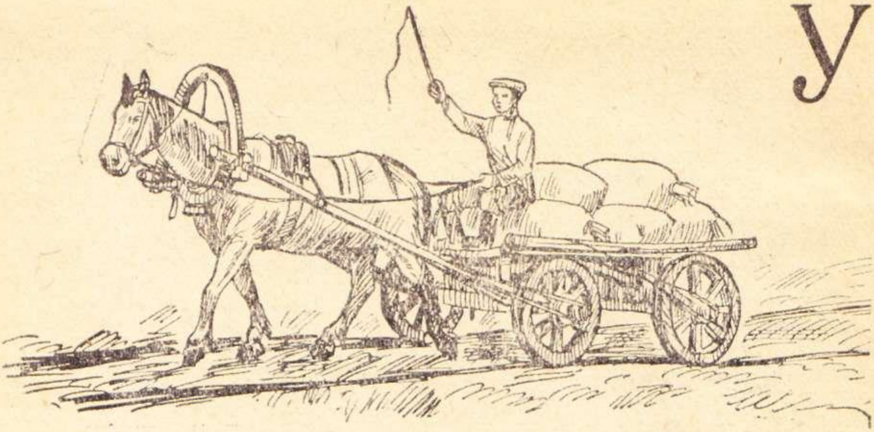

ну

ну—ну

ун

ну

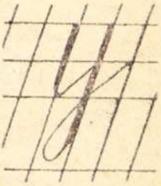

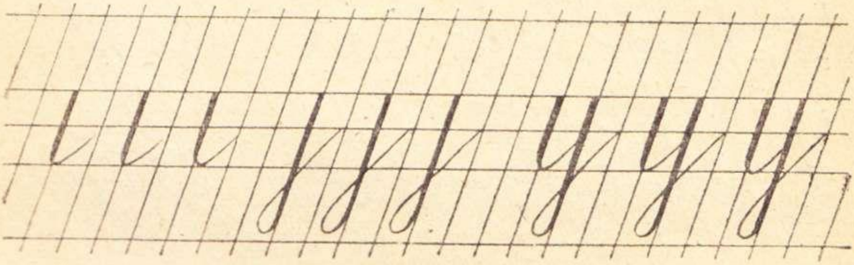

А—у у—а

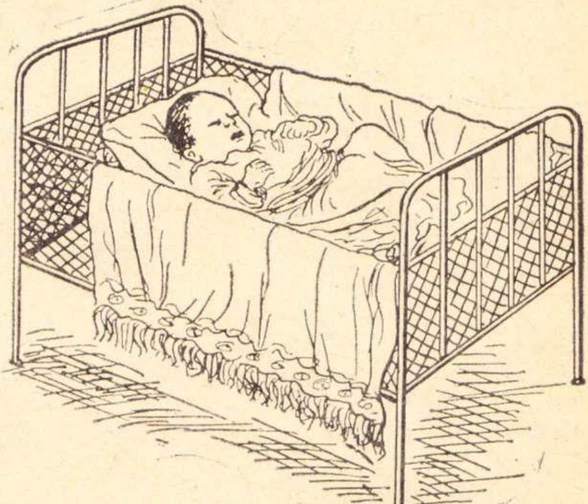

ау уа

У-а у-а

а у ау уа

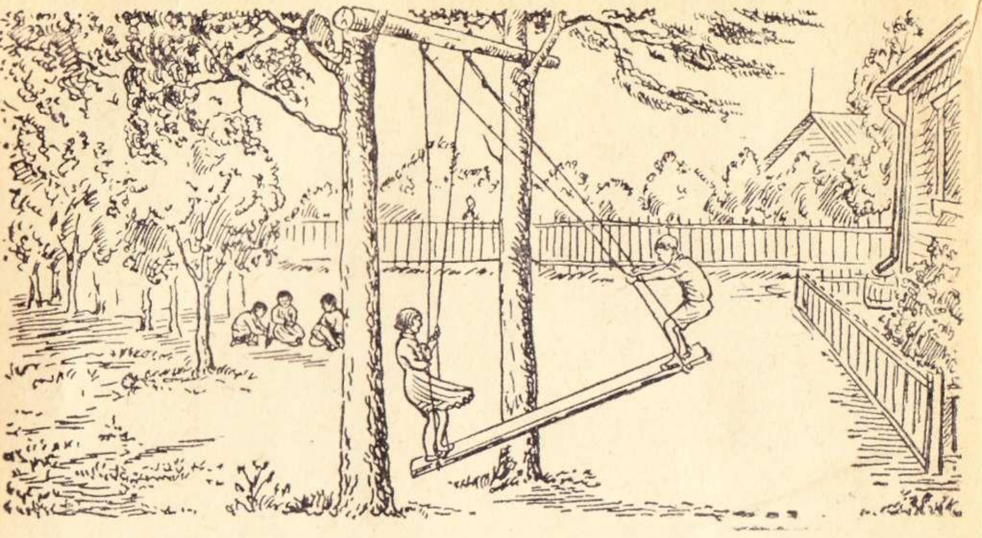

ух, ух Х

ух	ха
ах	ух

у х

х х х ах ух

Р

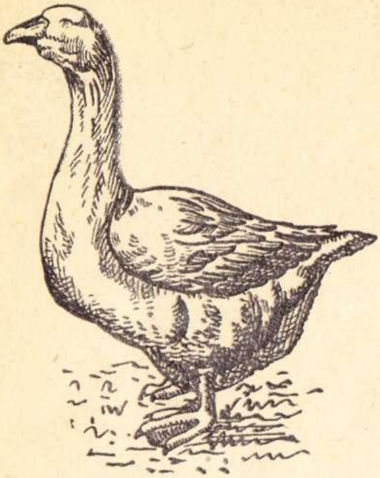

хур

хур

хур	**ху-ран**
ху-ра	**ху-ра**
ху-ран	**у-ра**

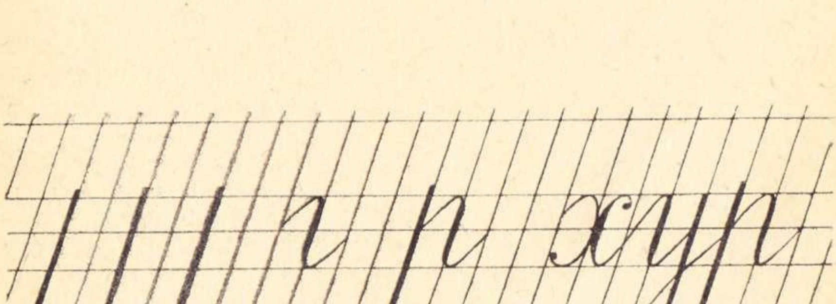

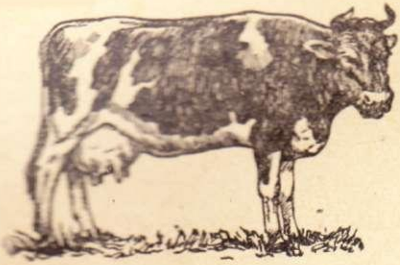

М

му

хум

у-рам

урам

ар-ман

арман

Арман

Ан ман.

Ар-ма-на ан.

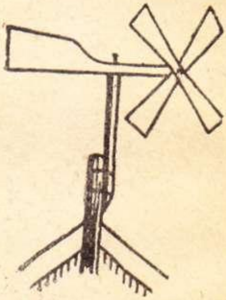

М

М м арман

К

рак | кур
ку-рак | кун

ку-ку
куку

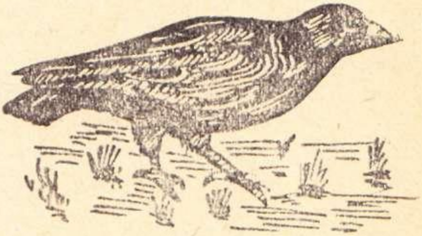

Ак курак.
Ку хура курак.
Хура курак.
Курак кур.

К

к к курак

Т

та-ка ту-рат
така турат

ту-та	ту-рат	хут
ту-ра	турт	хурт

Ху-ра та-ка.
Та-ка кар-та-ра.

ту-та	та-ка
ту-на	та-кан
Тур-та	кар-та

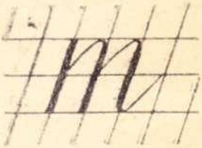

П

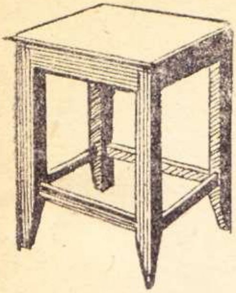

пу-кан
пукан

хуп

хап-ха
хапха

Хап-ха па-ха.

Хап-ха хуп.

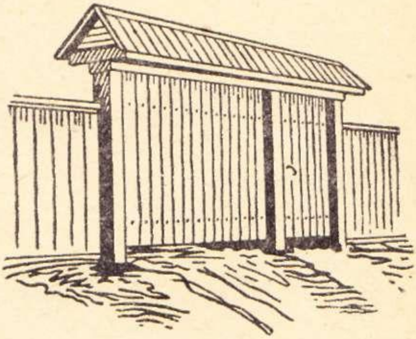

пу-ху	а-пат
пу-ра	ка-паӈ
ур-па	па-так

п

п п пукан

С

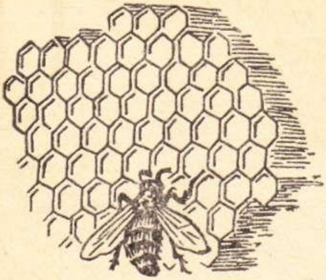

ка-рас су-хан кас

карас сухан сас

Ак карас.

Карас кас.

Сахар, сухан пух.

Мана сухан пар.

су-ха	ка-су	ка-рас
су-хан	пу-су	ка-сас

с

с с сухан

Ы

ых-ра
ы-ран

хыр

Тарас, хыр кас.
Ура сыр.
Армана пыр.
Ыран ыхра пух.

хыр	тыт	тат
пыр	сыр	кат

ы

ь ь ı ı ы ы ыхра

№ 20074
Центр. Библиотека

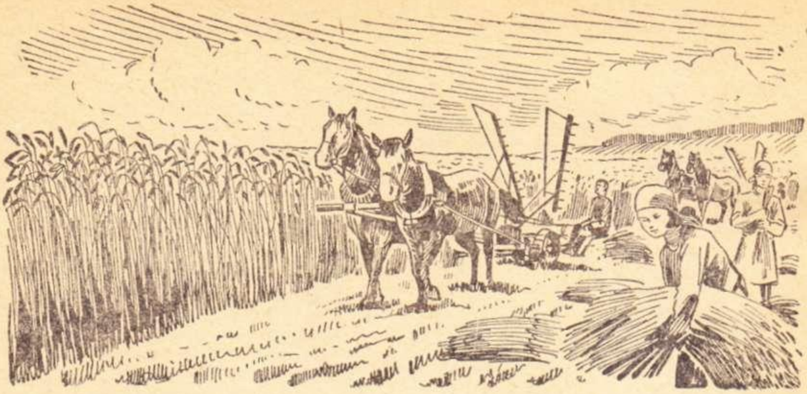

Ш

ы-раш ша-па
ыраш шапа

Ку ыраш.
Таса ыраш.
Таса ыраш акар.

ку-шак	каш-та
кур-шак	шат-ра
шуп-ка	па-ша-лу

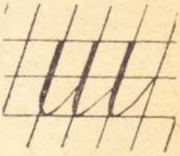

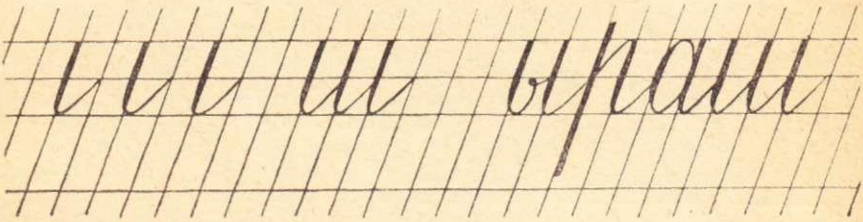

шкул   пыл   ул-ма

ла-ша   кал-та

Л

Шкул таса.
Анна шкулта.
Тарас та шкулта.
Анна, мала лар.
Раман, вула.

л

Шкул таса.

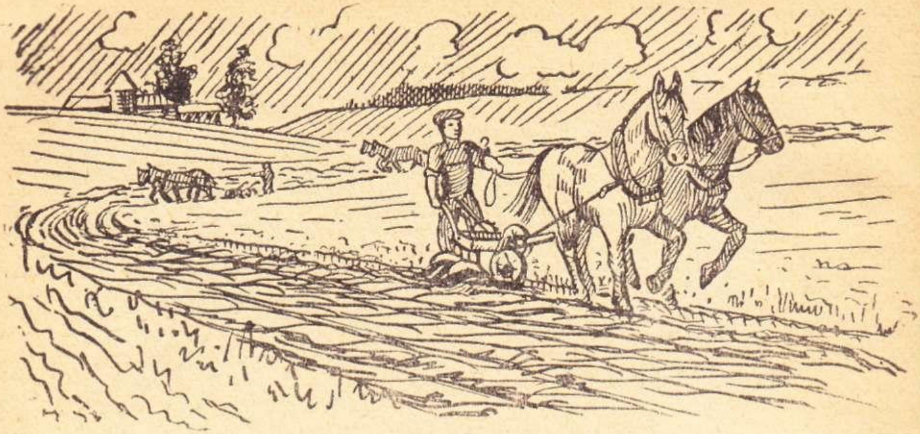

Лаша акара.
Ула лаша акара.
Хура лаша та акара.
Лашана апат пар.

ул-ма	пыл	шал-та
сал-ма	кул	тул-та
са-лам	ху-ла	лут-ра

Л

Лаша ухара.

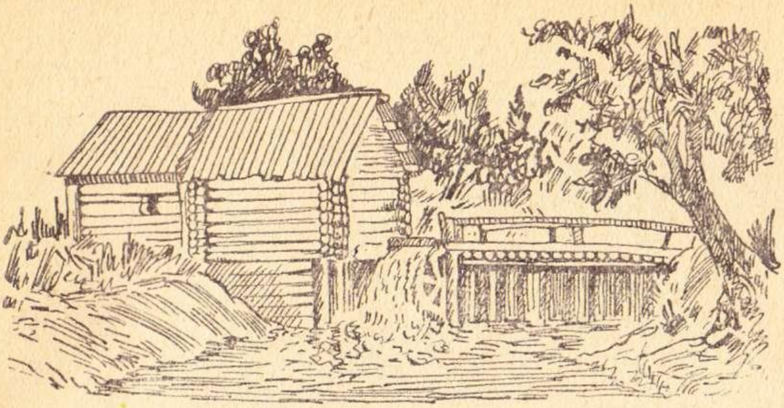

Арман.

Арман ларман.
Армана ыраш антар.
Ыраш сахал мар.
Ыраш алама ан ман.
Аласан ыраш таса.

ар
лар > ман

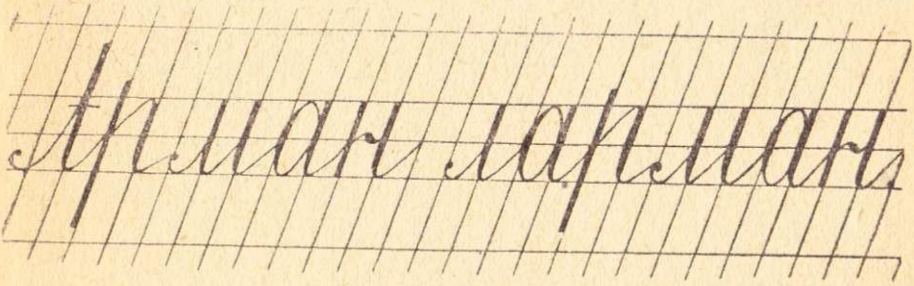

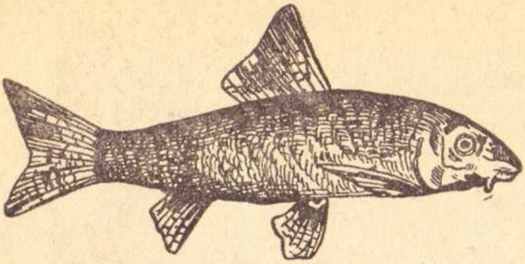

Ă ă

пу-лă   ă-са   а-тă

пулă   атă

Тарас пулă тытнă.
Пулă пысăк пулнă.
Аран туртса кăларнă.

у-тă	хă-на	су-рăх
ты-рă	шă-на	ту-рăх
ты-лă	хă-ма	ку-рăк

Ă ă

Тарас пулă тытнă.

Сашук пăшал тунă.
Ак пăшал.

Раман

Раман урама тухнă.
Урана атă тăхăннă.
Раман шăнман.
Анна, сăхман тăхăн.
Тăла сăхман ăшă.

су — лă
су — рăх
су — хал

Р

Раман шăнман.

В

шыв
лав
вăр-ман

Вăрман.

Вăрман аслă.

Вăрманта хурăн, ăвăс сахал мар. Унта хурама та пур.

са-ва	вак
са-вăл	кă-вак
са-вăт	кă-вар

Вв

Вăрман аслă.

Павăл.

Павăл сывмар выртнă.
Павăла пăхма тухтăр пынă.
Тухтăр ăна тула тухма хушман. Павăл тула тухман.
Павăл сывалнă.

Аллуна, уруна таса тыт.
Шăлна та таса тыт.

Шăла таса тыт.

И

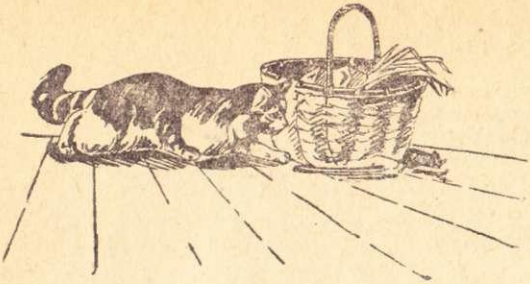

И-ван
Иван

шă-ши

Кушакпа шăши.

Кушак шăп выртнă. Шăши ăна курса савăнса ларнă.

Кушак тăнă та ăна тытнă.

хир	ир
вир	иш
пир	кил

Ии

Кушак шăши тытнă.

Иванпа Марук.

Марук кушак.
Иван шăши.
Кушакăн шăши тытмала.
Шăшин кушакран тармала.
Марук Ивана кап! тытнă.

Иванпа Марук.

Е е

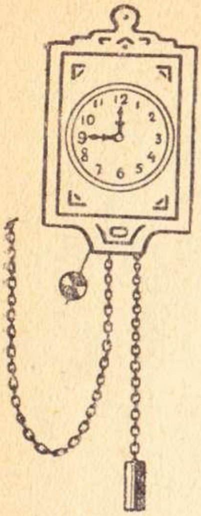

се-хет
сехет.

пу-ка-не

ат-те
ан-не

Лисукӑн пукане пулнӑ.
Пукани хитре пулнӑ.
Лисук ӑна аван пӑхнӑ.
Таса тумтир туса панӑ.

ви-те	ер-не	е-мел
вит-ре	ер-тел	е-тем

Ее

Атте. Анне.

Ç

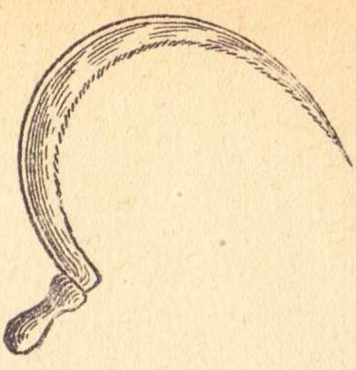

çăл-тăр   çур-ла
         куç
çăлтăр   çурла

Çурлапа мăлатук.

Хутран çурлапа мăлатук турăмăр. Тата çăлтăр касса кăлартăмăр. Çурлапа мăлатука класа çапса хутăмăр.

çа-ва	çу-на
çа-ран	çă-нăх
çе-рем	çă-мах

Ç ç

Çурла. Мăлатук.

Иван.

Канмали кун пулнă. Иван пăшалпа вăрмана уттарнă. Унпа Хураçка пынă.

Иван ăсан курнă. Хураçка малта пынă. Ăсан унран хăраса тарнă. Иван киле пушах тавăрăннă.

Иван ăсан курнă.

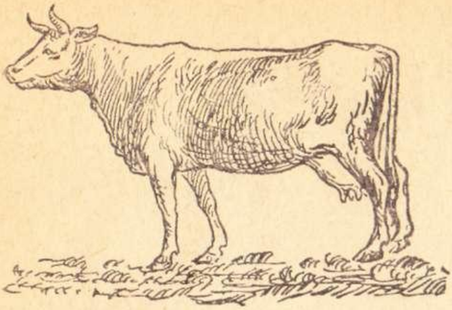

Ĕ ĕ

ĕ-не

сĕ-лĕ

пĕ-кĕ

Ĕ н е.

Пирĕн хĕрлĕ ĕне пур. Вăл питĕ сĕтлĕ. Епĕр сĕт ĕçетпĕр.

Сĕтрен турăх та тăватпăр.

ти-лĕ	çĕ-лĕк	çĕ-çĕ
ки-лĕ	сĕ-тел	тĕ-рĕ
сĕ-лĕ	кĕ-лет	кĕ-рĕ

Ĕĕ

Хĕрлĕ ĕне.

Ч

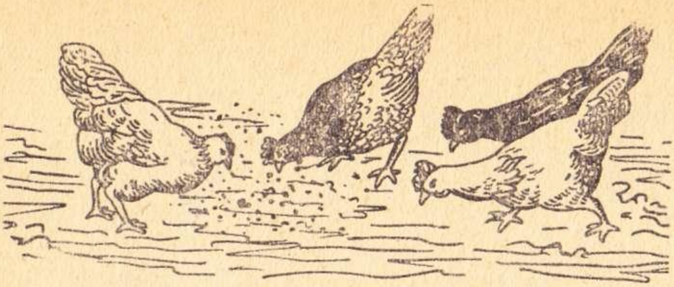

чăх-сем чă-рăш

чă-рăш	ча-как	чĕ-лĕ
чă-лан	ча-на	чĕл-хе
чус-та	чĕ-кеç	чĕ-ре
ха-чă	ка-ча-ка	чĕр-не

Ч ĕ к е ç.

Чĕкеç, чĕкеç, чĕкеçĕм,
ларса канма пĕлмерĕн,
кунĕпе апат пуçтартăн,
ачусене çитертĕн.

Ч ч

Чăх çăмарти.

Автан.

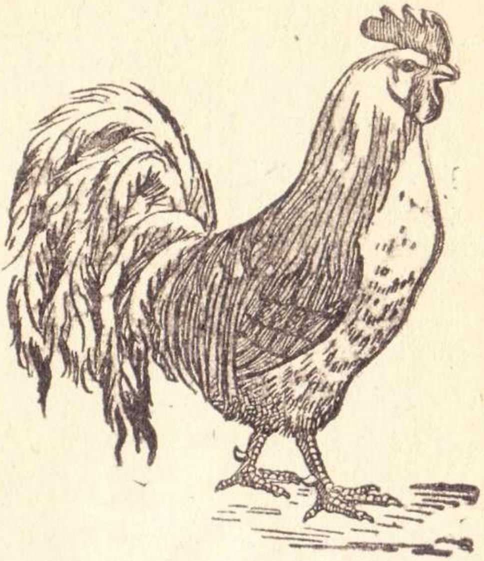

Автан хура уралă, хĕрлĕ çĕлĕклĕ, кусĕсем сиксе тухас пек, сăмси кукăр.

Пĕрре епĕ ун патĕнчен иртсе пыратăп. Вăл çуначĕсемпе çапрĕ те çăварне карса: ки-ки-рик! терĕ.

Автан тус.

Автан тус, автан тус!
Хĕрлĕ çĕлĕк, çулă пуç.
Мĕншĕн ытла ир тăратăн?
Мĕншĕн хытă кăшкăратăн?
Мана ирех вăрататăн.

Й

йы-тă уй
йытă пай

ка-йăк	йул-таш	вă-йă
хă-йăр	йу-ман	йу-рă
хă-йар	йă-мăк	йу-мах

Йакурпа кăсăйа.

Йакур кăсăйа тытнă. Вăл ăна класа илсе пычĕ. Ачасем пурте пыра-пыра пăхрĕç.

Кăсăйана епĕр читлĕхе хупрăмăр. Епĕр ăна апат паратпăр.

Çуркунне çитсен кăсăйана ирĕке кăларса йаратпăр.

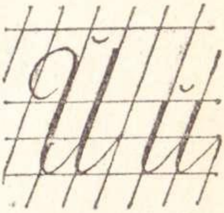

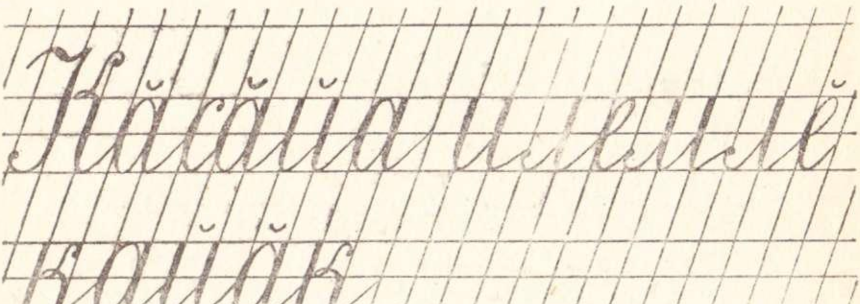

O

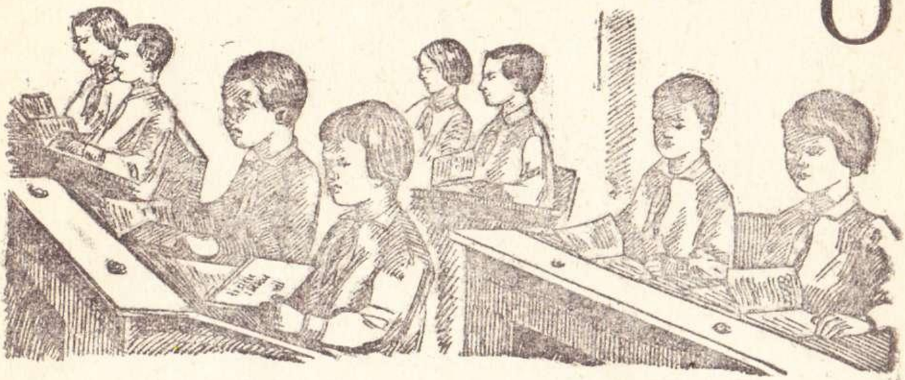

у-рок   пе-ро

урок   **Урок.**   перо

Урок пуçланчĕ. Ачасем класра лараççĕ. Пĕрремĕш урокра вĕсем шутларĕç. Иккĕмĕш урокра вуларĕç. Унтан çырма тытăнчĕç. Учитель ачасене çĕнĕ перо пачĕ.

Йулашки урокра ачасем йурларĕç. Унтан киле саланчĕç.

пи-о-нер	кро-лик
ком-со-мол	у-рок

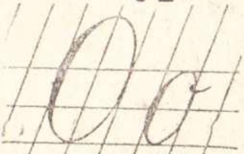

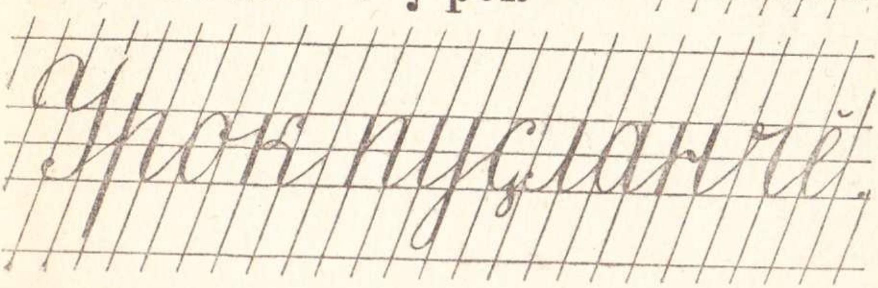

3

ЗВО-НОК **ЗВОНОК**

Колхозăн.

Пирĕн колхозăн икĕ сад. Пĕри улмуççи сачĕ, тепри—çырла сачĕ.

Колхозăн тырă тулăх. Унăн машинăсем нумай.

Колхозăн лашисем те паха. Унта тата ăратлă сыснасем, ĕнесем пур.

Колхозăн ла-шисем паха.

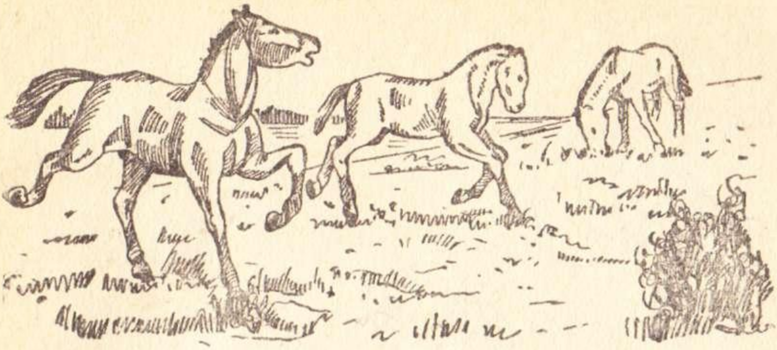

Т̆

ты̆-ха | у-тат̆
ты̆ха | чупат̆

Т̆ыхасем.

Колхозăн т̆ыхасем нумай.

Т̆ыхасене Хвет̆ук пăхат̆. Вăл т̆ыхасене апат парат̆, шăварат̆, хырчăкласа тасатат̆.

Т̆ыхасем Хвет̆ука палласçĕ. Ăна курсанах кĕçенеççĕ.

На-т̆ук	ву-лат̆	пă-хат̆
Та-т̆ук	çы-рат̆	ку-рат̆

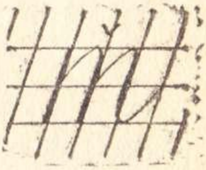

Хвет̆ук т̆ыхасе-не авăн пăхат̆.

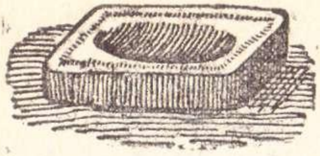

Ӈ

су-пӑӈ

мӑ-кӑӈ

мӑкӑӈ

Супӑӈ.

Ваӈука амӑшӗ супӑӈ илсе панӑ. Вӑл питне те мӑйне те супӑӈпе ҫунӑ. Унӑн пичӗ те, мӑйӗ те, аллисем те тап-таса пулнӑ.

Мӑкӑӈ.

Мӑкӑӈ ҫеҫки ҫурӑлсан,
килет пахча илемӗ.
Мӑкӑӈ ҫеҫки тӑкӑнсан,
кайат пахча илемӗ.

А-ӈук	су-пӑӈ
Ва-ӈук	мӑ-кӑӈ

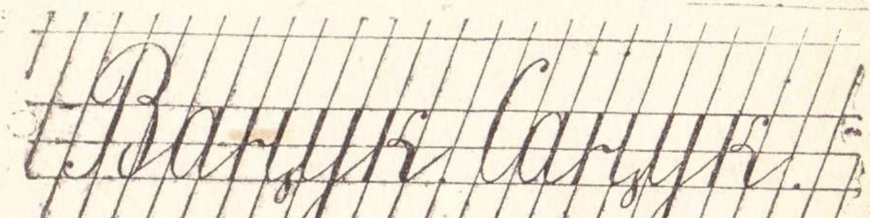

Ꚉ

Ꚉа-ва
Аꚉ-ӳук

А ꚉ ӳ у к.

Аꚉӳук ир те каç та çăвăпаӳ. Уйрăм алшăллипе шăлăнаӳ.

Аꚉӳук уйрăм чашăкран апат çийет. Апат çинĕ хыççăн вăл йаланах çăварне чӳхет.

И-ꚉуш	вы-ꚉăх	хаꚉ
Аꚉ-ӳук	мă-кăꚉ	а-хаꚉ

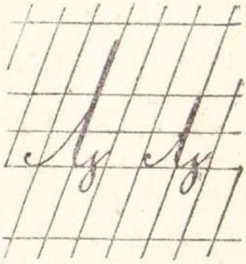

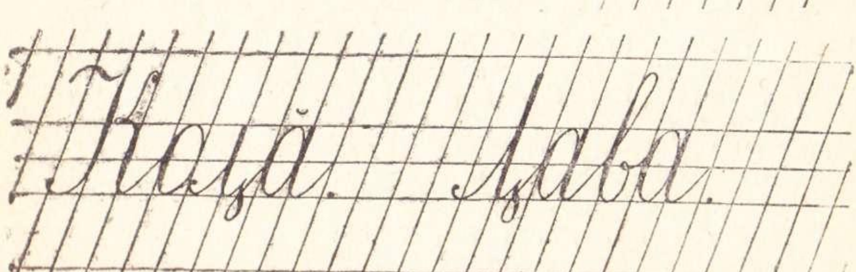

Кĕркунне.

Ăшă çу иртрĕ. Сивĕ кĕр çитрĕ. Кăвак пĕлĕт хупланчĕ. Хĕвел тарса пытанчĕ. Çеçен хир çаралчĕ.

Йĕри-тавра пылчăк. Кайăксем кăнтăр йенне вĕçсе кайрĕç.

Хир илемĕ кайаť.
Сĕм вăрман çаралаť.
Пĕрмай çăмăр çăваť...
Вăл хăçан пулаť?

Ăшă çу иртрĕ.

Хĕл çывхарат̆.

Çанталăк сивĕтрĕ. Çĕр вăрăмланчĕ. Сайра хутра йур çукалат̆. Çийе ăшă тумтир, пуçа çĕлĕк тăхăнма лекет.

Çырмари пĕвесем пăрланса ларчĕç.

Йур çăват̆, çĕр шуралат̆.

Хĕл çывхарат̆.

Хирсенче йур анчах.
Çырмара пăр анчах.
Сивĕтет аванах.
Вăл хăçан пулат̆?

Лапка-лапка йур çăват̆,
мулкач сикет—йĕр тăват̆.

Хĕл çывхарат̆.

Настук.

Настук шкултан вĕренсе килĕ таврăннă. Килĕнче асламшĕ анчах пулнă. Настук сĕтел хушшине ларнă. Вăл асламшĕне кĕнеке вуласа панă. Унтан сăвăкаланă. Асламшĕ савăнса итлесе ларнă.

Ĕç ерни.

Ернере çичĕ кун. Ултă кун шкулта вĕренетпĕр. Пĕр кун килте канатпăр.

Кун йачĕсем.

Тунтикун. Ытларикун. Йункун. Кĕçнерникун. Ернекун. Шăматкун. Вырсарникун.

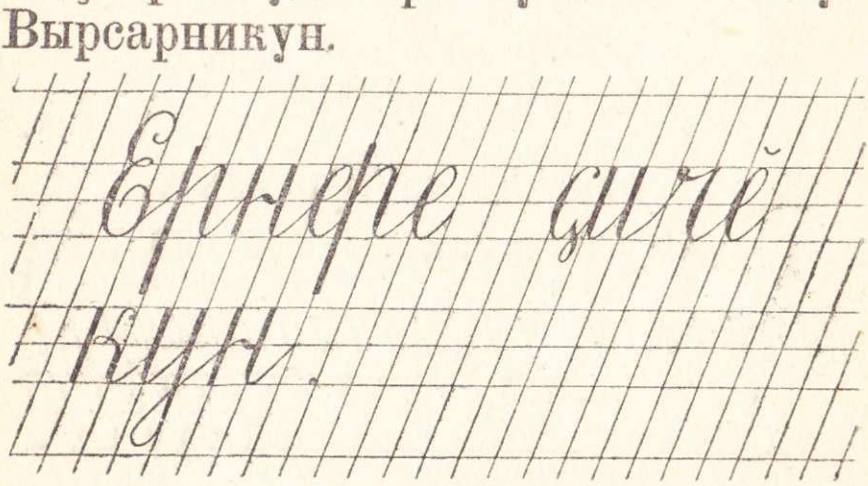

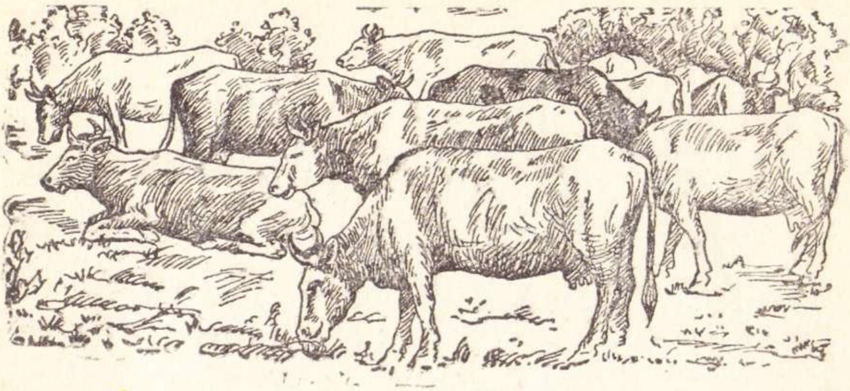

кĕ-тӳ — ӳп-ре — Ӳ

кĕтӳ — сӳ-ре

К ĕ т ӳ.

Пирĕн колхозăн ĕне кĕтĕвĕ пысăк. Ĕнесем вăрманта çӳреççĕ. Çула, шăрăх вăхăтра, ĕнесене ӳпре-пăван аптăратать. Ун чухне ĕнесене киле хăваласа килеççĕ.

сӳ-ре	çӳ-хе	сӳс
хӳ-ре	çӳ-çе	çӳç

Ӳ ӳ

Шăхра кĕтӳ çӳрет.

Улай.

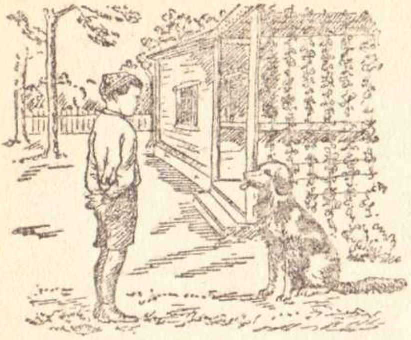

— Улай, есӗ ăçта çӳрерӗн, кала-ха?

— Епӗ хирте кӗтӳ хыççăн çӳрерӗм. Ӗнесемпе сурăхсене сыхларăм.

Халӗ киле чупса килтӗм. Сана курниле хӗпӗртесе тăратăп.

П ӳ р т.

Иванпа Петӗр хăма татăкӗсенчен пӳрт тунă. Пӳрчӗн алăкӗ те чӳречи те пулнă.

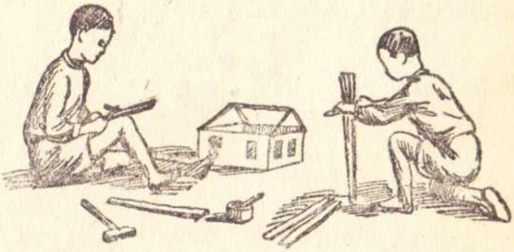

Шала вӗсем сӗтел туса лартнă. Вӗсем ăна йулташӗсене кăтартнă. Пурте савăннă.

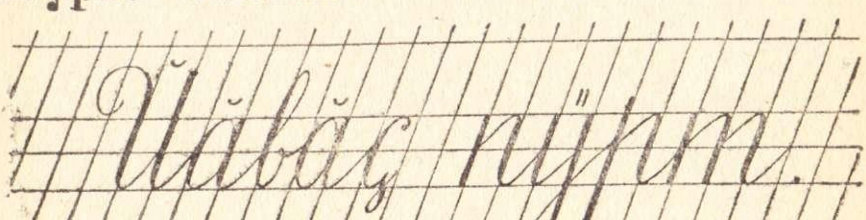

Тăвайкки йарăнни.

Ех, тăвайкки, тăвайкки,
мĕн чул ача йарăнаť!
Çуна, йĕлтĕр, йе куњки
тăвайккине йакатаť.

Алăсем шăнса кўтни
ачасене ним те мар.
Кулса кăна йарăнар,
çав вăл хĕлле савăнни.

Урама чĕнни.

Аťа, Вањук, урама,
уйта сана кĕтеççĕ.
Миша, Анна, Хĕвекла
выљамашкăн чĕнеççĕ.

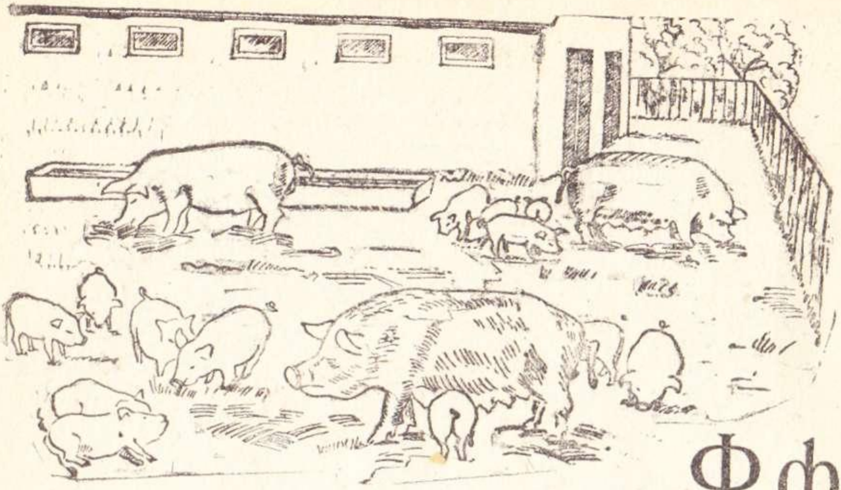

Ф ф

Ферма.

Пирĕн колхозăн ферма пур. Унта ăратлă сыснасем пит нумай.
Фермăри сыснасем самăр.
Çӳрисем шап-шурă.
Фермăн хапхи çине:
Ферма тесе çырнă.

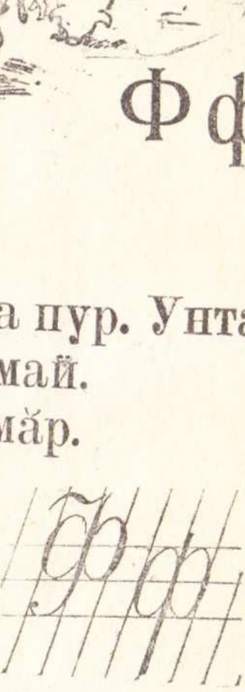

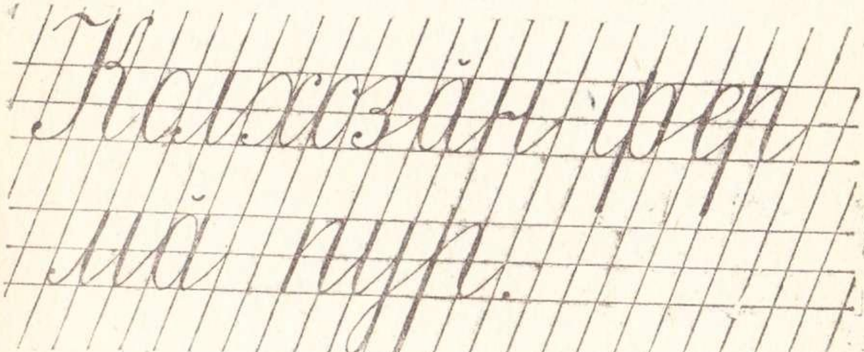

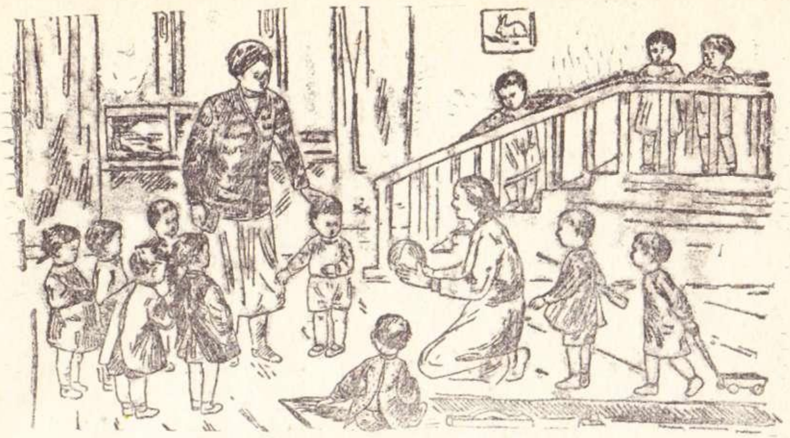

Яс-лĕ	Я-шă
Яслĕ	Яшă

Яслĕре.

Атте колхоз ферминче ĕçлет. Анне фермăра ĕнесем сăват̆. Яшă яслĕне çӳрет. Пĕчĕк ачасем яслĕре.

Яслĕре пĕчĕк ачасене аван. Унта вăйă, унта кулă.

ок-тя-брят-сем

Я я

Яшă яслĕре.

Р а д и о. **Д**

Колхозра радио, шкулта та радио.
Пирĕн килте те радио пур.

Йурăсем йурласа кăтартай,
çĕнĕ хыпарсем пĕлтерет.
Мĕн вăл?

д

ра-дио	у-да-рник
радио	ударник

Радио.

Б б

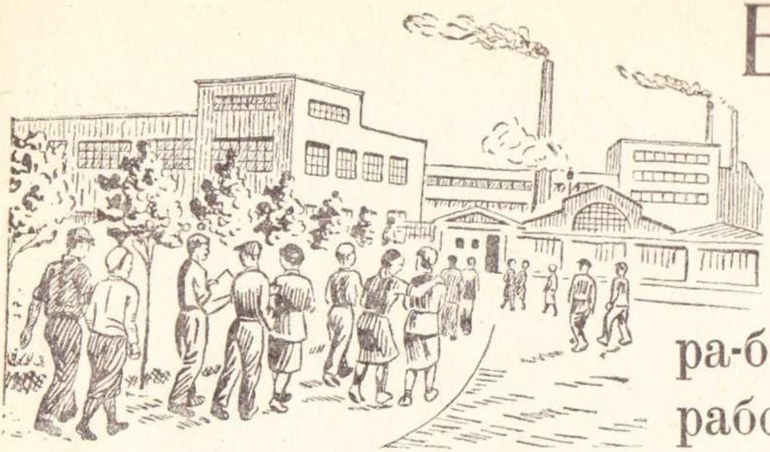

ра-бочий
рабочий

Рабочисем.

Акă завод. Унта рабочисем ĕçлеççĕ. Унта мĕн чухлĕ рабочий! Арçынсем, хĕрарăмсем, пурте пĕрле ĕçлеççĕ.

Колхоз.

Колхозра колхозниксем ĕçлеççĕ.

Заводра рабочисем ĕçлеççĕ.

Рабочисемпе колхозниксем çирĕп çыхăну тытаççĕ.

б

Заводра рабо-
чисем ĕçлеççĕ.

Ь

А. М. Горький.

Алексей Максимович Горький питĕ паллă çын пулнă. Вăл нумай кĕнекесем çырнă. Хăйĕн кĕнекисенче вăл Ленинпа Сталин вĕрентнĕ тăрăх ĕçлеме чĕннĕ.

Горький ĕçхалăхĕн тусĕ, Ленинпа Сталинăн çывăх йулташĕ пулнă.

Халăх тăшманĕсем Горькийе мĕнле те пулин пĕтересшĕн пулнă. Вĕсем ăна емелсем парса вĕлернĕ. Анчах Горькийе никам та манас çук. Пĕтĕм ĕçхалăхĕ ăна хисеплесе асăнат̆. Унăн кĕнекисене йуратса вулат̆.

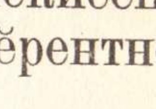

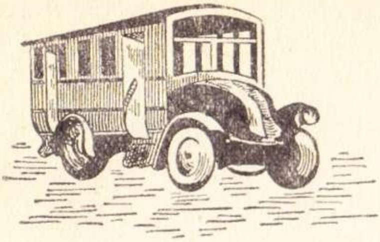

ав-то-бус

автобус

Автобус.

Акă пыраť автобус
аслă çулпа кĕрлесе.
Çил пек вĕçет малала,
кайăк вĕçсе çитес çук.

Автомобиль.

Автобуспа автомобиль лашасăрах чупаççĕ. Автомобиль çине те, автобус çине те çынсем ларса çӳреççĕ.

автомобиль

шофер

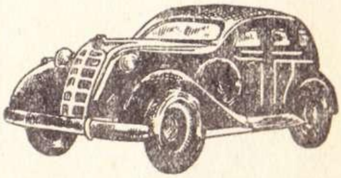

Автомобиль

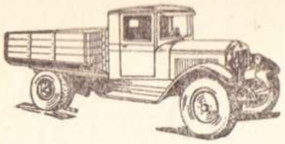

Г

Грузовик.

Тавар турттармали автомобиле грузовик теççĕ. Грузовик — машина.

Грузовик çине тавар нумай тийеме пулат̌. Халĕ колхозсенче те грузовиксем пур.

Пирĕн колхоз кăçал çĕнĕ грузовик туйанчĕ.

бригада	килограмм
бригадир	грузовик

Гг

Грузовик - машина.

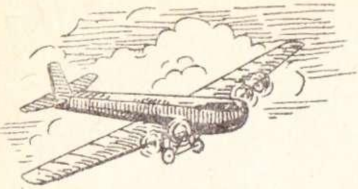

а-э-ро-план | э-таж
аэроплан | этаж

Э

Хулари çуртсем.

Йалти çуртсем пĕчĕкĕ. Вĕсем пĕр этажлă йе ик этажлă анчах.

Хулари çуртсем пысăк. Вĕсем тăвату-пилĕк этажлă. Пысăк хуласенче вунă этажран ытларах çуртсем те пур.

э-та-жер-ка | э-ле-ктри-че-ство
этажерка электричество

Э э

Аэроплан сывлăшпа вĕçет.

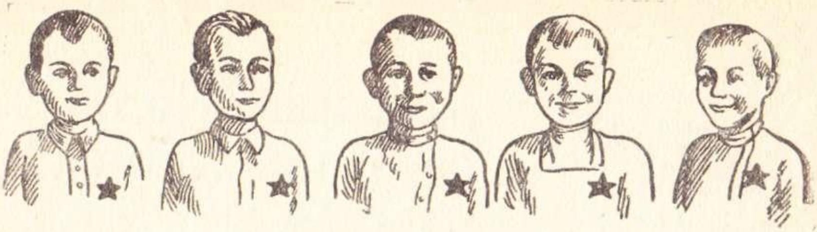

Пирĕн ăмăрту.

Епĕр иккĕмĕш класра вĕренекен ачасемпе ăмăрту турăмăр.

Шкула кун сиктермесĕр çӳретпĕр. Кĕнекесене, тетрадьсене тирпейлĕ тытатпăр. Уроксене йаланах аван вĕренсе пыратпăр.

Ударник пулар.

Заводра ударник.
Колхозра ударник.
Шкулта та ударник.
Пурте ударник пулар!

Чи лайăх вĕренекен ачасене отличник теççĕ.

Пурте отличник пулма тăрăшар!

Ж

де-жур-нăй

жур-нал

Класра пирĕн дежурнăй пур. Вăл класри йĕркене асăрхать.

Епĕр ăна итлетпĕр. Вăл хушнине тăватпăр.

Черетпе епĕр пурте дежурнăй пулатпăр. Класс доскине тасататпăр.

Урок пĕтсен йаланах форточкă уçса хуратпăр.

Ж ж

Пайан Павăл дежурнăй.

Ю

Ю-рий | Ю-ля
Юрий | Юля

Юрий.

Юрий пионер. Оля пионерка. Оляпа Юрий шкула кайаççĕ.

Юрий йурăсем йурлама пĕлет. Юрий аван йурлат̆.

у-тюг
утюг

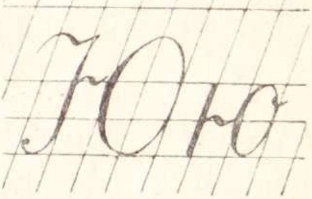

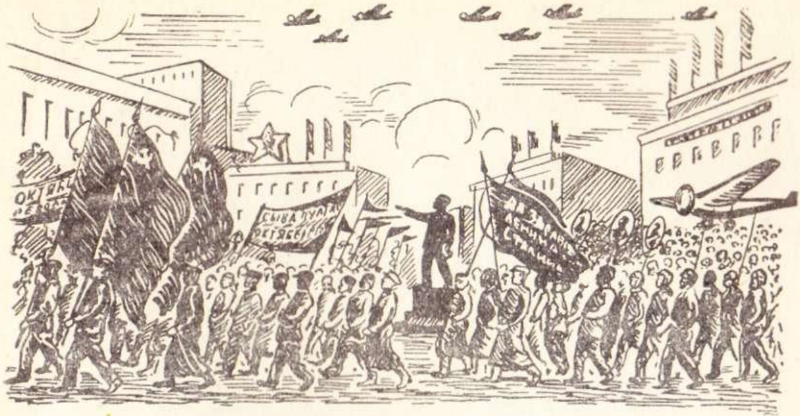

Ц

ре-во-лю-ция	циф-ра
революция	цифра

Октябрь революцийĕ.

Епĕр шкулта Октябрь революцине уйавласа ирттертĕмĕр. Хĕрлĕ йалав турăмăр. Пионерсемпе пĕрле пуху туса ирттертĕмĕр. Йурăсем йурларăмăр. Сăвăсем каларăмăр.

Октябрь революцийĕ сыва пултăр!

Ц ц Цифра.

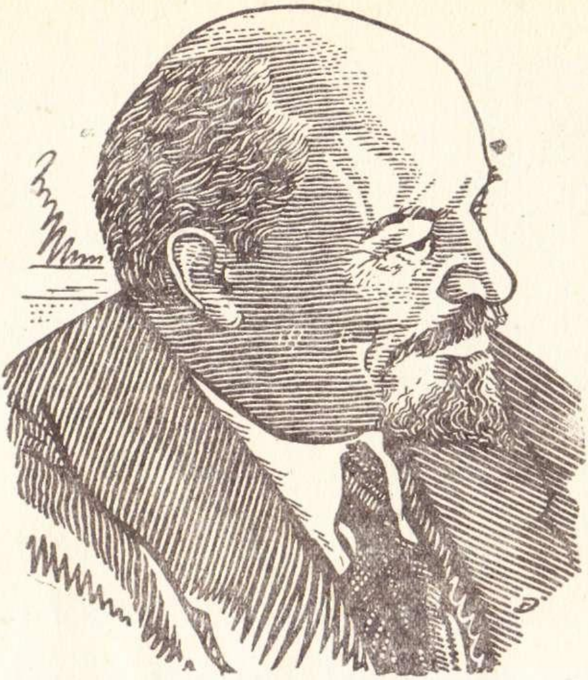

Владимир Ильич Ленин.

Владимир Ильич Ленин пĕтĕм ĕç-
халăхĕн çулпуçĕ,
аслă вĕрентекенĕ,
çывăх тусĕ пулнă.
Епĕр Ленин вĕрентнĕ пек пурăнатпăр.
Ленин кăтартса хăварнине
тăватпăр.

Ленин.

Иосиф Виссарионович Сталин.

Сталин пĕтĕм ĕçхалăхне Ленин кăтартса хăварнă çулпа йертсе пырат̆.

Сталин—коммунистсен партин **çулпуçĕ.**

Сталин—пĕтĕм ĕçхалăхĕн **çулпуçĕ.**

Сыва пултăр Сталин йулташ!

Сталин.

Мамлакат.

Мамлакат—хĕрача. Вăл пурăнакан çĕршывра уйсенче çĕрмамăкĕ акса ÿстереççĕ.

Çĕрмамăк пухнă чухне Мамлакат пуринчен те авантарах ĕçленĕ. Çĕрмамăкне вăл хăрах алăпа мар, икĕ алăпа харăс пуçтарнă.

Çапла вăл пуринчен те ытларах çĕрмамăк пухнă. Çавăншăн ăна пирĕн правительство чи чаплă орден—Ленин орденĕ панă. Тата Сталин йулташ ăна сехет парса парнеленĕ.

Мамлакат шкулта вĕренет. Вăл отличница.

Пионер йурри

Танкăр-танкăр танкăртатрĕ
параппан сасси.
Йан-йанах йанрарĕ
пионер сасси.

В. М. Молотов.

М. И. Калинин.

Хĕрӳлĕ ĕç.

Çĕршыв хĕрсе ĕçлет,
ĕçре çĕршыв вĕрет.
Мăн заводсем тăватпăр.
Мăн çурт-йĕрсем лартатпăр.
Ĕçхалăхĕ ĕçре,
пур çамрăк вĕренӳре.

Савăнăçлă пурăнăç.

Хĕпĕртесе савăнса пурăнатпăр епĕр, Совет çĕршывĕнчи ачасем.

Кам пирĕн пурăнăçа савăнăçлă турĕ?

Пирĕн çĕршыва кам телейлĕ турĕ?

Большевиксен партийĕ—Ленинпа Сталин партийĕ.

К. Е. Ворошилов.

Хĕрлĕ Çар—пирĕн вăй.

Пире вăрçă кирлĕ мар.
Ĕçхалăхшĕн вăрçă—шар.
Анчах çăтлăх тăшмансем
пирĕн çине килесрен
хатĕр тăраҫ Хĕрлĕ Çар—
пире сыхлаҫ йаланах.

Пограничник.

Сивӗ хӗл. Тӗттӗм каҫ.
Сас-чӗв ҫук таврара.
Унӑн витӗр кураҫ
куҫӗсем тӑшмана,
Вӑл кӳртмест ҫӗршыва
никама.
Каҫӑн-ирӗн тӑраҫ
ик тӗнче хушшинче,
Вӑл сыхлаҫ халӑхсен
туслӑхне.

Сывӑ пултӑр Хӗрлӗ Ҫар!

Сывӑ пултӑр
Хӗрлӗ Ҫар!

Ё ё

ёл-ка	лёт-чик
ёлка	лётчик

Лётчик.

Костя шкулта питĕ тăрăшса вĕреннĕ. Вăл отличник пулнă. Переменăсенче Костя ытти ачасемпе пĕрле вăрçă вăййисем выљанă. Килте, уроксем вĕренсе хатĕрлесен, самолётсем тунă.

Костя лётчиксен шкулне вĕренме кĕнĕ. Халĕ вăл пысăк самолётпа вĕçет.

Костя—лётчик. Вăл хамăр çĕршыва тăшмансенчен сыхлаť.

Ё ё

Лётчик само-
лётпа вĕçет.

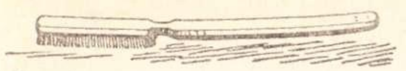

Щёт-ка
щётка

Щ

Тухтăр пăхни.

Пайан пире тухтăр пăхрĕ. Вăл манăн кăкăра итлерĕ. Куçа тата шăла-çăвара пăхрĕ.

— Сывă! Анчах шăла таса тытмала. Кашни кун ирхине тата каçхине шăла щёткăпа тасатмала,— терĕ.

Апат çинĕ хыççăн вăл мана йаланах шăлсене таса шывпа чўкеме хушрĕ.

щётка
плащ
роща

Щ щ

Шăла щёткăпа тасатмала.

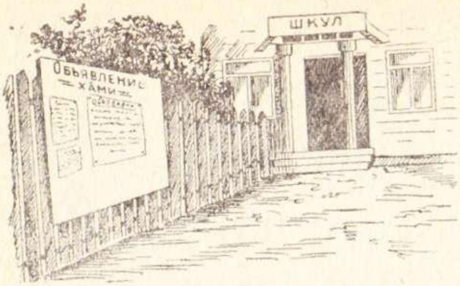

Ъ

объ-яв-ле-ни-е
объявление

Объявление.

Пирĕн шкулта вĕренекен ача ашшĕ-амăшĕсен собрание пулчĕ. Собрание пуласси çинчен епĕр атте-аннесене малтанах пĕлтертĕмĕр. Тата пирĕн учитель шкул умне объявление çырса çапрĕ.

Собранине аван пуçтарăнчĕç. Учитель шкул ĕçĕсем çинчен каларĕ. Тата Ваня ашшĕ колхозниксем-ударниксем съезда кайса килни çинчен каласа пачĕ.

ъ

Объявление çыр.

Октябрь ачисем.

Ех, хастарлăн-çке утатпăр
епĕр, октябрь ачисем.
Пит патмарăн хаҁ ўсетпĕр
çĕнĕ пурăнăç калчисем.
Килĕр, килĕр, пурте килĕр
октябрятсен ĕретне!
Пурте хĕрлĕ çăлтăр илĕр,
Пурте килĕр вĕренме.

Пирĕн çемйе.

Манăн атте коммунист,
анне коммунистка.
Манăн пичче пионер,
аппа комсомолка.
Епĕ октябрёнок.

Аа Ӑӑ Бб Вв Гг Дд

Аа Ӑӑ Бб Вв Гг Дд

Ееё Ӗӗ Жж Зз Ии Йй

Ееё Ӗӗ Жж Зз Ии Йй

Кк Лл Љљ Мм Нн Њњ

Кк Лл Љљ Мм Нн Њњ

Оо Пп Рр Сс Ҫҫ Тт

Оо Пп Рр Сс Ҫҫ Тт

Т̆т̆ Уу Ӳӳ Фф Хх Цц

Т̆т̆ Уу Ӳӳ Фф Хх Цц

Чч Шш Щщ Ъъ Ыы Ьь

Чч Шш Щщ ъ Ыы ь

Ээ Юю Яя

Ээ Юю Яя

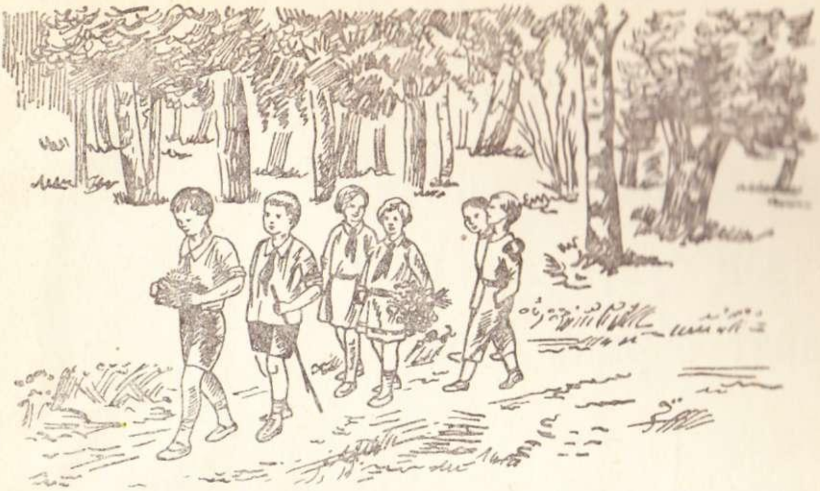

Чĕрĕп.

Ачасем курăк ăшĕнче чĕрĕп тупнă. Вĕсем ăна киле илсе кайасшăн пулнă. Анчах ăна нийепле йăтма май пулман. Чĕрĕпĕн йĕпписем чикнĕ. Вара Ваçук ăна çĕлĕк ăшне хунă та киле илсе кайнă.

Ачасем чĕрĕпе шкула илсе пырса чĕрчун кĕтессине йанă. Вĕсем ăна апат тата шыв панă.

Хурăн.

Хурăн çулçи сарăлсан,
килет вăрман илемĕ.
Хурăн çулçи тăкăнсан,
кайаť вăрман илемĕ.

Кĕрхи вăрман.

Кĕркунне Миша ашшĕпе вăрмана кайнă. Вăрманта йăвăç çулçисем те, курăксем те сарăхнă. Çырла, кăмпа, мăйăр, йĕкел — нимĕн те йулман. Кайăксен йурри те илтĕнмен. Вĕсем ăшă йенне, хĕл пулман çĕре, вĕçсе кайнă.

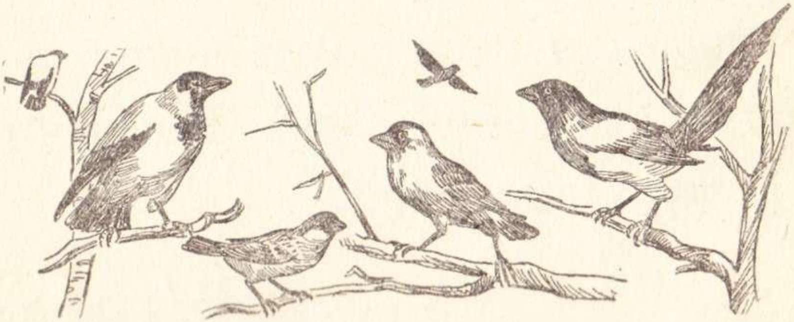

Нăрă.

Епĕр ачасемпе вăрмана кайрăмăр. Унта йăвăç çулçисем, курăксем пухрăмăр. Лĕпĕшсем тытрăмăр. Пĕр шăрчăк тата нăрă тытрăмăр.

Нăрăпа шăрчăка пĕр спичкă коробки ăшне хутăмăр. Киле çитсен пăхрăмăр та, унта пĕр нăрă анчах йулнă. Шăрчăкăн пусĕ тата çунатти йулашкисем çех йулнă.

Шăрчăка нăрă çисе йанă.

Кушак.

Кушак пӳрт тăррине улăхрĕ. Вăл урисене хутлатса выртрĕ те çывăрса кайрĕ. Çерçи вĕçсе пычĕ те ун патне ларчĕ.

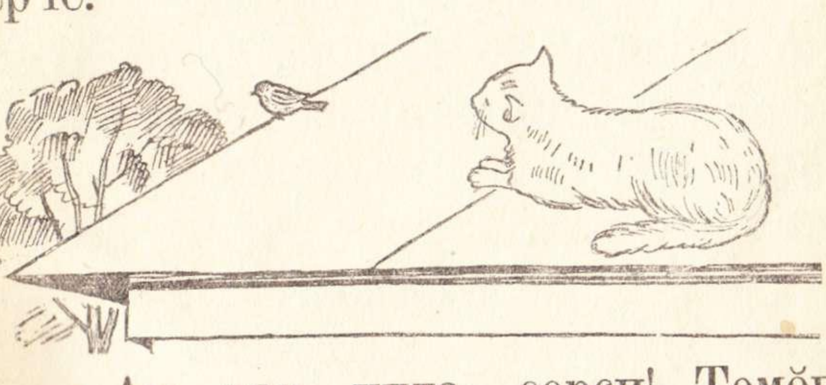

— Ан лар унта çерçи! Темĕн курăн. Кушаксем пит чейе вĕсем.

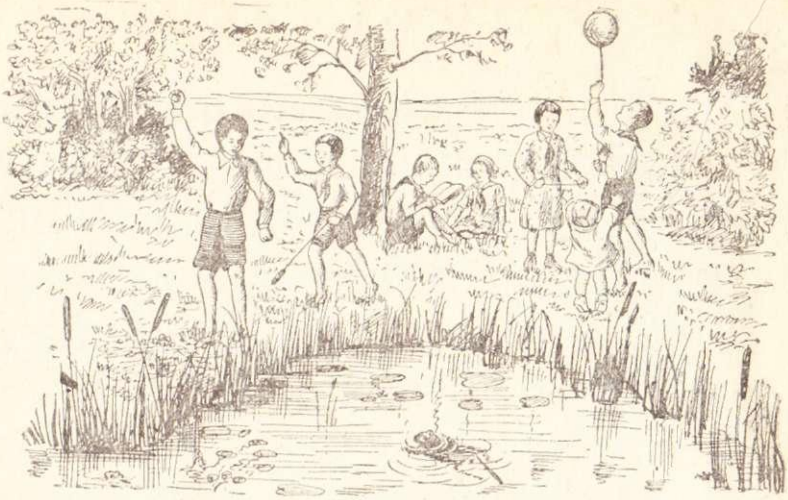

Шапасем.

Ачасем пĕве хĕрринче выљанă. Вĕсем шапасем ларнине курнă. Ачасем вĕтĕ чулсем пуçтарнă та шапасене чулпа пере пуçланă.

Пĕр шапи кăшт пуçне кăларчĕ тет те ачасене каларĕ, тет:

— Чарăнăр, ачасем, ан перĕр! Сире вăйă та, пирĕ вилĕм,—терĕ тет.

Кăвакал.

— Нарт-нарт кăвакал,
ăçта кайан кăвакал?

— Арман айне кайатăп.
— Унта санăн мĕскер пур?
— Унта манăн йăва пур.
— Сан йăвара мĕскер пур?
— Унта манăн чĕпсем пур.

Мулкач çурисем.

Çула пулнă. Çимун пичче колхоз хурĕсене пăхса çӳренĕ.

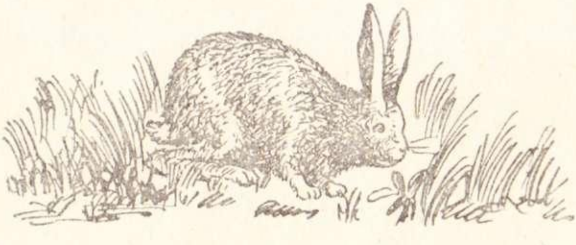

Сасартăк вăл курăк ăшĕнче тем мĕшĕлтетнине курах кайаť. Çывăхарах пырса пăхаť те—мулкач çури лараť. Çимун пичче ăна хăйĕн сăхманĕпе лап! витсе хураť.

Вара вăл мулкач çурине тытаť те киле илсе килет.

Коля аэроплан курни.

Ҫуркунне пулнӑ. Йур ирӗлнӗ. Урамра шыв йухнӑ. Коля шыв тӑрӑх кимӗ йухтарнӑ.

Сасартӑк ҫӳлте темӗскер кӗрленӗ сас илтӗннӗ. Коля пуҫне ҫӗклесе ҫӳлеле пӑхнӑ та ун тӗлнеле пӗр пысӑк кайӑк пекскер вӗҫсе пынине курах кайнӑ. Вӑл аэроплан пулнӑ. Коля аэроплан ҫине тӗлӗнсе пӑхса тӑнӑ. Ҫав вӑхӑтра унӑн кимми йухнӑ кайнӑ.

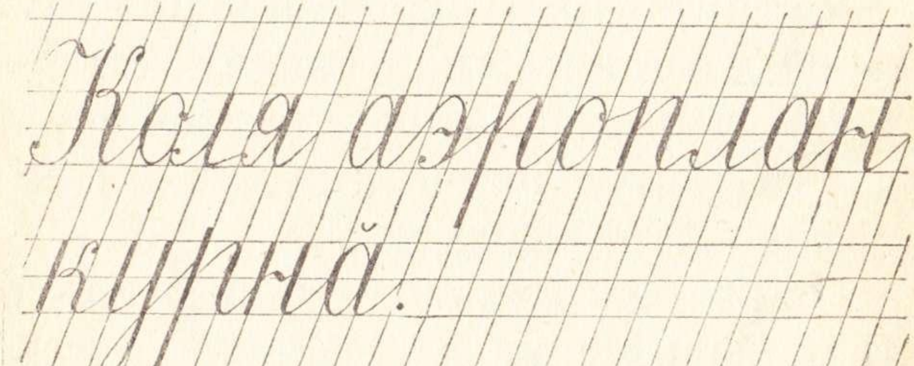

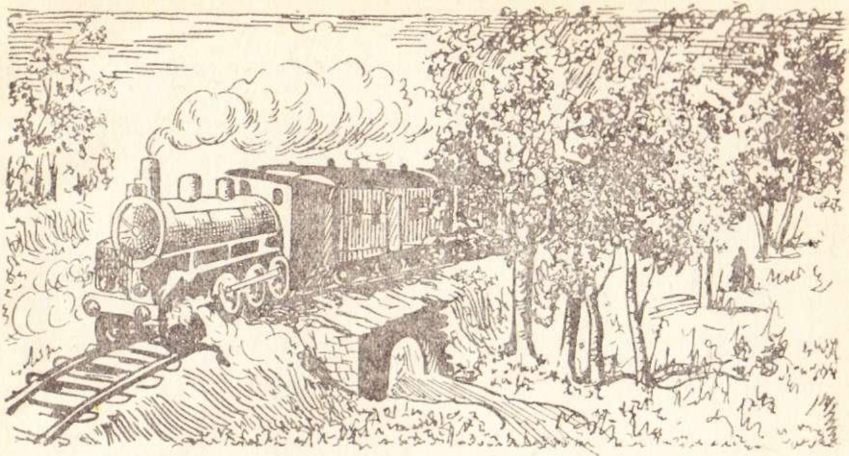

Поезд.

Рельсăсем йанăраççĕ,
рельсăсем чанкăртатаççĕ.
Поезд çил пек ыткăнаť,
поезд малалах васкаť.
Станцăна ак çывхаратпăр,
станцăна çитсе тăратпăр.
Анăр, камăн анмала,
пирĕн инçе каймала.

Поездпа çынсем те ларса çӳреççĕ, тавар та турттараççĕ.

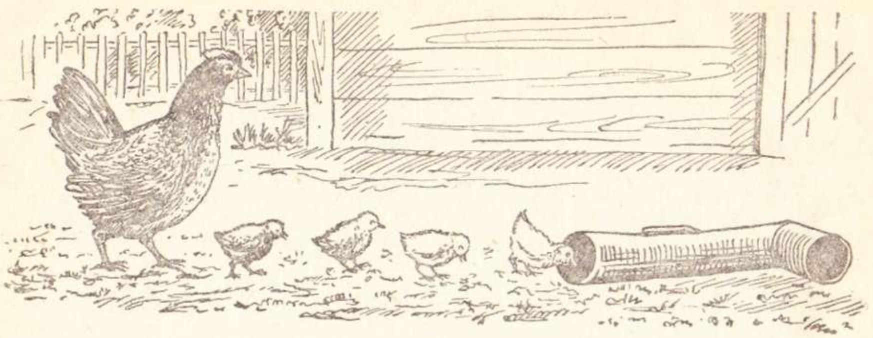

Чăпар чăхăпа чĕpписем.

Кăлăк! кăлăк! Кăлăк-кăлăк—тесе çӳрет чăпар чăхă килхушшинче.

— Шип-шип-шип!— шип-шип-шип—туса утаççĕ ун хыçĕнчен чĕпписем.

Чăпар чăхă навус купи тĕлне çитрĕ те ачисем валҫҫи хурт-кăпшанкă тупас тесе чаваланмах пуçларĕ. Сирпĕтет те сирпĕтет урисемпе навуса. Çапла чаваланса шăлт вараланса пĕтрĕ.

Пăхаççĕ пĕчĕкçĕ чĕпписем—хăйсен амăшне хăйсем те паллаймаççĕ.

— Шип-шип, шип-шип, ăçта кайрĕ пирĕн анне, ăçта кайрĕ пирĕн анне?—хăраса ӳкрĕ чи пĕчĕк чĕппи.

— Шип-шип, ак кунта, шип-шип, ак кунта! — тет пысăкраххи, килхушши варринче выртакан тимĕр кăмака труби ăшне кĕрсе кайса. Кун хыççăн пур чĕпĕсем те амăшне шыраса хăрăмлă труба ăшне пыра-пыра кĕреççĕ. Пĕр пуçĕнчен сап-сар

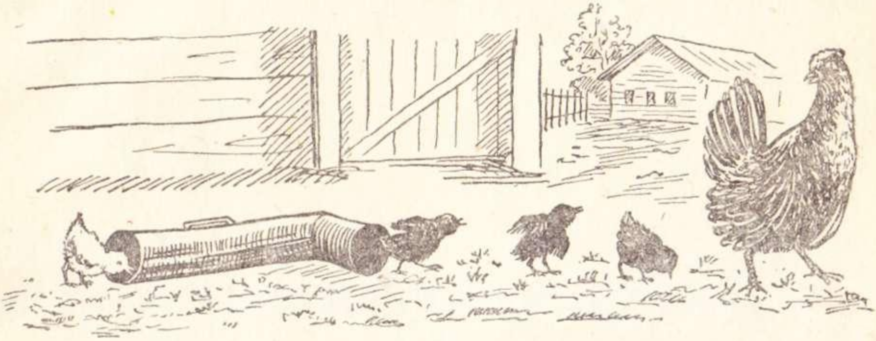

пырса кĕреççĕ те тепĕр пуçĕнчен хуп-хура пулса тухаççĕ.

Чăпар чăхă навус ăшĕнчен пĕр ăман чаваласа кăларчĕ. Чĕпписене йăхăрма пуçларĕ:

— Кăтăк-кăтик, чĕппĕмсем! Кăтăк-кăтик, чĕппĕмсем! — тесе йыхăрать.

Чĕпписем чупса çитеççĕ, анчах амĕшĕ хăй чĕпписене хăй паллаймасть.

— Ăçта çухалчĕç ман чĕппĕм-сем?—тесе тĕлĕнет.

Çак самантра шарлаттарса çăмăр çуса йачĕ те, чăпар чăххăн чĕппи-сем каллех сар ука пек пулса тă-чĕç. Чăпар чăхă вĕсене ăманне таткаласа çитерчĕ те хăйĕн çунат-тисем айне пухса лартрĕ.

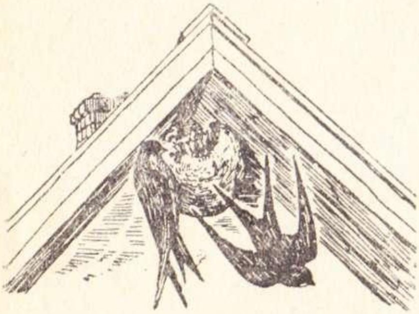

Чĕкеçсем.

Пӳрт карнизĕ айĕнче чĕкеç йăви пулнă. Чĕкеçĕн сарă сăмсалă чĕп-писем йăвара пу-çĕсене илемлĕн кăтартса ларнă.

Пĕрре пĕр чĕппи йăваран тухнă ӳкнĕ. Чĕкеçсем ун тавра хурлăхлăн çуйăхса вĕçсе çӳренĕ.

Вăл вăхăтра Петя урампа иртсе пынă. Петя чĕкеç чĕппине илнĕ те йăвине хунă.

Чĕкеçсем савăнăçлăн чĕвĕлтетме пуçланă.

Кушакпа çерçи.

Çерçи йăвăç çинче ларнă. Йăвăç айĕнче кушак ларнă. Кушак çерçийе калаť:

— Вĕçсе ан-ха ман пата, пĕрле выљăпăр,—тет.

Çерçи калаť:

— Кушак, есĕ малтан хăвăн туту çумне тĕк ăçтан çыпăçнине кала-ха!—тет.

Кушак ăна калаť:

— Епĕ халĕ тин ирхи апат çирĕм,—тет.

Çерçи калаť:

— Мана кăнтăрлахи апат çийесшĕн-и мĕн есĕ? Çук, епĕ ватă çерçи, сирĕн пеккисене аван пĕлетĕп епĕ. Мана улталаймăн,—тет.

Упапа старик.

Упа старикпе туслашнӑ. Вӗсем иккӗшӗ пӗрле ҫарӑк акма шут тытнӑ. Старик упана калаҭ:

— Мана тымарри, сана тӑрри пултӑр,—тет.

— Йурӗ,—тет упа.

Акӑ ҫарӑкӗ пулса ҫитрӗ. Старик ҫарӑкне илчӗ. Упана ҫеҫки лекрӗ. Ӳпкелешрӗ упа, анчах ним тума та ҫук.

Тепӗр ҫулӗнче старик упана калаҭ:

— Аҭа каллех иккӗн пӗрле акӑпӑр,—тет.

— Йураҭ,—тет упа.—Анчах есӗ хаҙ тӑррине ил, мана тымарне пар,—тет.

— Йурӗ. Есӗ каланӑ пек пултӑр,—тет старик.

Акрӗҫ вӗсем тулӑ. Тулли питӗ аван пулнӑ. Старик тӑррине илнӗ, упана хӑмӑлӗ лекнӗ.

Ҫавӑнтан вара упапа старикӗн туслашу пӗтнӗ, тет.

У п а.

Епĕ упа—утаман,
ик урапа утакан,
пур кайăкран хытăрах
мĕкĕрттерсе улакан.

Çăва тухсан—вăрманта
вĕллесене ватакан.
Тутлă пылне çийекен,
ĕнесене тытакан.

Усал сивĕрен хăраса
хĕлĕпеле шăтăкра,
ура тупаҥ çуласа,
вилнĕ пекех çывратăп.

Çуркунне тин вăранап,
тинех çисе тăранап.
Вара сиксе ташлатăп,
йăкăш-йакăш шăватăп.

Йĕр тăрăх.

Петĕк хăйĕн аслашшĕпе пĕрле вăрмана кайнă. Тин çеç йур çунă.

— Петĕк, кунта кайăксем нумай çÿреççĕ мĕн,—тет аслашшĕ. Петĕк пăхать нимĕнле кайăк та курмасть.

— Асатте, кайăксем çук-çке.

— Епĕ йĕр тăрăх куратăп,—тет аслашшĕ.—Акă мулкач—кĕске хÿре сиксе кайнă. Акă тилĕ йĕрĕ. Акă кашкăр çул урлă каçса кайнă.

Йур кĕлетке.

Хĕл çитнĕ. Йур çуса лартнă. Ачасем йуртан çын кĕлетки тунă. Кăмрăкран куçĕсене тунă. Кĕлеткен аллисем те пулнă.

Кĕлеткен аллине шăпăр тыттарнă.

Ёлка.

Уйрăмăнах тӳрĕ ӳссе ларнă вăрман варринче пĕчĕк чăрăш. Çамрăклах вăл сивве тӳснĕ. Çил-тăвăл та пайтах курнă.

Хĕлле чăрăша касса кайнă. Ăна шкула илсе пынă... Тĕрлĕ тĕслĕ хутсемпе илемлетсе ёлкă тунă.

Ёлкă тавра ачасем çаврăнаççĕ, йурлаççĕ, алă çупса ташлаççĕ.

Букварь вĕçĕ.

Халĕ епĕр, ачасем,
хут вулама пĕлетпĕр.
Кирек мĕнле сăмаха
такăнмасăр вулатпăр.
Çырасса та пит йака,
пĕр йĕркепе çыратпăр.

ЧУВАШСКАЯ
Центр. библиотека
20074

Редактор А. Г. Григорьева. Техредактор Ф. Кошкин.
Послано в производство 11/VII-38 г. Подписано к печати 20/VIII-38 г.
Уполномоч. Чувашлита № 1442. Заказ № 620.
Формат бум. $60 \times 92^1/_{16}$ Об'ем 6 п. л. Тираж 40000.
Г. Чебоксары, Типография № 1 Чувашполиграфтреста.

Хакĕ 45 пус
Цена 45 коп.

А. Т. Трофимов

БУКВАРЬ

Шестое издание

Утвержден НКП Чуваш. АССР

Чувашское государственное издательство
Чебоксары ● 1938